

Ιστορικά Μνημεία

Τον Παλιό Πλάτανο Αλμυρού όσες φορές και αν τον επισκέφθηκα, πάντα ένιωθα ότι τον βλέπω για πρώτη φορά. Ήταν σα να έμπαινα σε μια περιοχή γοητευτικού και αναπάντεχου πλανήτη. Αναπάντεχου αλλά μαρτυρικού “πλανήτη”.

Παλιός Πλάτανος

Μια αναπάντεχη διαδρομή
στις παρυφές της Όθρης

ΚΕΙΜΕΝΟ: Κυριάκος Παπαγεωργίου
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Άννα Καλαϊτζή

Μπαίνοντας στη ζώνη του παλιού χωριού εισχωρούσα σε μια μυστήρια φύση, σε μια λάρνακα γιοματή θάματα, ψιθύρους και θροϊσμάτα σπαρμένα εδώ κι εκεί, με ακανόνιστο, αλλά μεταφυσικό τρόπο.

Πιάνεται πάντοτε η ανάσα και η ψυχή μου από τη φωνή ενός άλλου κόσμου που ξαφνικά αναδύεται από το πουθενά και ανασκάφτει το είναι μου, το συμπαραλιάζει και το μεταρσιώνει απογειώνοντάς το σε υψηλές σφαίρες αισθητικής, μαρτυρίου και κάθαρσης.

Ο Παλιός Πλάτανος είναι η ζώσα ύλη της ιστορίας, η φύσει και θέσει κατίσχυση του “ζωντανού”, η δυνάμει κινητήρια ψυχή ενός τόπου ωστόσο απανθρακωμένου.

Το παλιό κι εγκαταλειμμένο χωριό είναι ένας καταϊγιστικός σωρός ερειπίων, αλλά και ορυμαγδού, ομιλούντων σκιών και ερημιών που βοούν και αναδύονται μέσα από τις χαλασιές, τα τρύπια ντουβάρια και τα θρασεμένα χόρτα που φυτρώνουν κάτω από τις ξέσκεπες οροφές. Είναι ένα σοβαρό κι αταλάντευτο μνημείο ανθρωπιάς, ιστορίας, δακρύων και ανεπανάληπτου χαλασμού. Είναι ο πόνος, ο ανάμικτος με το αίσθημα, εκείνο το αίσθημα που τροφοδοτεί την αγάπη, την ελπίδα και την τρυφερότητα, είναι η γη και ο τόπος που ορίζουν το έμπνοο σύμπαν, είναι ο τρόμος που κατοικοεδρεύει μέσα σε κάθε τρύπα, σε κάθε σαρίδα, σε κάθε πεσμένη πέτρα ή καμένο ξύλο, είναι... και τι δεν είναι...

Μια μέρα του περασμένου Δεκεμβρη είπα να κάνω ένα οδοιπορικό που θα είχε ως στόχο το πέρασμα από τον Πλάτανο, αλλά δεν θα ήταν ο ίδιος, η ενατένιση μόνο των “ομιλούντων” ερειπίων του.

Θα ήταν ένα πέρασμα με άλλη αφετηρία αλλά και με άλλη προοπτική, άλλη κατάληξη, έτσι ώστε να καταχωρήσω μέσα μου όλους τους ενδιάμεσους συνδυασμούς, αλλά και το βάθος της προοπτικής του, με βάση τον περίγυρο και την υπόλοιπη φύση που τον στοιχειώνει.

Επιζητούσα έναν Πλάτανο εν κινήσει και

όχι εν στάσει, έναν Πλάτανο “δυναμικό” και όχι της παρηγοριάς και της παραμυθίας.

Έτσι έθεσα ως όριο αφετηρίας το σημείο του δρόμου που κατευθύνεται από τον **Αλμυρό** προς τους **Κωφούς** και το οποίο τέμνει την αγροτική οδό προς το ακατοίκητο παλιό χωριό **Αλία** (Μπακκάλι). Ήθελα να προλειάνω το έδαφος και τους όρους μιας “θεωρίας” του Πλατάνου που βρίσκεται στο κέντρο μιας αξονικής περιφέρειας, με όλα τα πραγματικά, ιστορικά και χωροχρονικά στοιχεία της.

Δεξιά μου, καθώς αρχίζω να περπατώ ορθώνεται ο ορεινός όγκος της **Όθρης**, αριστερά μου η γαλάζια κρούστα του **Παγασπτικού** και μπροστά και πίσω μου οι ατέλειωτες κυματιστές εναλλαγές των λόφων και των εκτεταμένων λιβαδιών.

Σε λίγο συναντώ ένα ρεματάκι και ανηφορίζοντας, στα δέκα λεπτά, πέφτω σε ένα περιτειχισμένο ορθογώνιο κοιμητήριο, πνιγμένο από τα θεριεμένα χόρτα και τους θάμνους. Λίγα κυπαρίσσια υποδηλώνουν την αέναη κοίμηση των ψυχών.

Το παλιό κι εγκαταλειμμένο χωριό είναι ένας καταϊγιστικός σωρός ερειπίων, αλλά και ορυμαγδού, ομιλούντων σκιών και ερημιών που βοούν και αναδύονται μέσα από τις χαλασιές, τα τρύπια ντουβάρια και τα θρασεμένα χόρτα που φυτρώνουν κάτω από τις ξέσκεπες οροφές.

Ένα από τα καλοδιατηρημένα ερείπια του χωριού.
Εσωτερικό ερειπωμένης κατοικίας.

Είναι το κοιμητήρι του Παλιού χωριού. Το κοιμητήρι αυτό υπάρχει εδώ από το **1881**, καθώς ενωρίτερα δεν επέτρεπαν οι Τούρκοι να θάβονται οι ραγιάδες σε αυτοτελή κοιμητήρια.

Σε άλλα πεντακόσια μέτρα κι αφού περάσω έξω από ένα μεγάλο ποιμνιοστάσιο προσεγγίζω τα πρώτα ερείπια, με τους λίθινους πεσσούς (όχι πεσιές) και τις καμινάδες να εξέχουν καίοντας το λιβάδι της αμετάκλητης μνήμης.

Περνάω από ένα στενό που το ορίζουν δυο ρημαγμένες κατοικίες και φτάνω στη δυτική όψη του ωραίου και καλοδιατηρημένου Ναού του **Αϊ-Θανάση**.

Μια περίτεχνη παράσταση πλεχτής σιδερίδας στην πόρτα εισόδου από την ανατολική πλευρά με μπρούτζινα αγγελουδάκια θα με συναρπάσει με την τεχνολογία της. Από τη βόρεια πλευρά της εκκλησίας υπάρχουν λίγα μνήματα, αλλά από τη νοτιοδυτική ορθώνεται το ωραίο τούβλινο καμπαναριό, το οποίο αντικατέστησε το παλιό πέτρινο που ήταν όμοιο με του Αϊ-Γιάννη, της άλλης συνοικίας του χωριού.

Ο Αϊ-Θανάσης φέρεται να έχει πρωτοχτισθεί το **1802**⁽¹⁾. Εσωτερικά στην οροφή του απεικονίζεται ο ένας τρος ουρανός. Σώζονται υπολείμματα γυναικωνίτη, δεσποτικό και τέμπλο επικαλυμμένο με μαρμαροκονίαμα.

Στον Αϊ-Θανάση εκκλησιάζονταν και οι λίγοι κάτοικοι από το **Μπακλαλί**, το μικρό και ακατοίκητο σήμερα χωριουδάκι, που αποτελούνταν από κτηνοτρόφους, από όπου ξεκίνησα την πορεία μου.

Ύστερα από τον Αϊ-Θανάση θα πάρω τον κατήφορο περνώντας από διάφορα μέτωπα του εκπληκτικού αυτού κοιτώνα των ερειπίων. Δρομάκια χορταριασμένα θα με βγάλουν σε αυλές και ρούγες, ανάμεσα σε δίπατες μνήμες που αναλώθηκαν από τον τρόπο και τη φωτιά.

“Σταματημένος νιώθεις, αλλά σε τρέχει ο δρόμος σου”, λέει ο ποιητής⁽²⁾. Κι είναι πράγματι αυτό, ακριβώς, το αίσθημα που σε διατρέχει όταν βρεθείς στην πρώτη ρούγα του ερειπωμένου χωριού. Νιώθεις κοκαλωμένος, ακίνητος, αλλά σε

πυρπολεί και σε εκτινάσσει η “ιδέα” των ερειπίων, σα να είσαι μέσα σ’έναν κύκλο αέναης κίνησης ατενίζοντας το δράμα της χρονικής διάστασης του θεάματος.

Ανοίγω τις πόρτες (που δεν υπάρχουν), εισχωρώ σ’ ένα ρημαγμένο τοπίο γεμάτο πέτρες, χώματα και σιωπές. Αυτές οι κολώνες κι αυτά τα ντουβάρια από φθαρτό αλλ’ ανίκητο πείσμα, που δε λένε να πέσουν, όσο κι αν τα χτύπησε ο φόβος κι ο εχθρός, στέκουν μαραζωμένα αλλά απείθαρχα, εξωπραγματικά σύνολα, έτοιμα να σου μιλήσουν, να πετάξουν, να ξαναζήσουν και να σκεπασουν ζωές και γεννήματα.

Σταματώ έκπληκτος μπροστά σε αυτή την τόσο εξαίσια σκηνογραφία που προσφέρεται πλουσιοπάροχη στα μάτια μου: ένα τοπίο ειρηνικό, οχυρωμένο πίσω

Η λιθανάγλυφη πόρτα εισόδου του Αγ. Αθανασίου

Το καμπαναριό του Αγ.Αθανασίου, το μισό λίθινο και το άλλο μισό τούβλινο.

Στην πλατεία του χωριού με το παλιό πέτρινο πηγάδι στη μέση.

Τμήμα του τρούλου και της στέγης του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου.

από μια μεγαλειώδη πλαστικότητα. Μια πλούσια μοναξιά, φορτωμένη θροίσματα κι απαλά ανεμίδια, βασιλεύει πάνω σε αυτό το όμορφο κι απορφανεμένο τοπίο. Δρασκελώ το πρώτο δρομάκι και χώνομαι ανάμεσα στις πέτρες και στα βότανα, στις σιωπές και τους ψιθύρους, από τους οποίους είναι γιομάτο το χωριό, μέσα από μια ειδυλλιακή ομοιομορφία αλλά και μια ασύγκριτη εσωτερική ποικιλία.

Η ατμόσφαιρα ευωδιάζει από μια βαριά μυρωδιά υγρασίας, μιας υγρασίας της μνήμης, δίχως ειδικό περιεχόμενο, αλλά με πολλές - πολλές αναμνήσεις.

Βγαίνοντας πια από αυτή την ακαθόριστη ομίχλη το τοπίο αποκτά μια όλο και μεγαλύτερη καθαρότητα, μια πυκνή διαύγεια, αλλά και μιαν ευλύγιστη αναγλυφικότητα.

Περιπλανιέμαι στα χορταριασμένα βήματα, τα βήματα των απόντων, ανάμεσα στις σκιές και τις πλάνες, μέχρι να βρω το φαρδύ μονοπάτι που ανηφορίζει ως τον **Αγιαντώνη**.

Πριν όμως ανηφορίσω στον Αγιαντώνη περνάω από την κεντρική πλατεία, τα «**Πηγάδια**», όπως είναι γνωστά, μια πανέμορφη τοποθεσία με ένα πλάτανο στη μέση κι ένα επιβλητικό πέτρινο πηγάδι δίπλα του. Εδώ γινόντουσαν οι χοροί και τα πανηγύρια των παλιών κατοίκων.

Στην κορυφή του λόφου, όπου η ανακαινισμένη εκκλησία του **Αγίου Αντωνίου**, πλανιέται άλλο μυστήριο, άλλος δορυφόρος ειν' αυτός που μαγνητίζει τους αιθέρες και καθλώνει το βλέμμα στα επίπεδα τ' ουρανού. Η εκκλησία, από μαρτυρίες παλιών Πλατανιωτών, φέρεται να έχει κτιστεί το **1854⁽³⁾**, αλλά κήκε σχεδόν αμέσως. Το **1871** ανοικοδομήθηκε εκ βάθρων, πράγμα που μαρτυράει και μια λιθανάγλυφη επιγραφή σε εντοιχισμένη πλάκα, εξωτερικά της εισόδου.

Αλλά το πλούσιο κι ενδιαφέρον περιεχόμενο ενός τοπίου, όπως στη συγκεκριμένη περίπτωση του ερειπωμένου χωριού, συστέλλει τον χρόνο κι επιταχύνει την ώρα, τη θρυμματίζει, έτσι ώστε να μην

Στο καλητερίμι ανόδου για τον Αγ.Ιωάννη.

προλαβαίνεις ν' "απολαύσεις" την υπερφορτωμένη διάσταση των πραγμάτων που σου αποκαλύπτονται.

Κατηφορίζοντας από τον δρόμο θυμάμαι, από παλιότερη επίσκεψή μου, ότι δεξιά μου, στην υποψία ενός ρέματος, υπάρχει ακόμη το παλιό μικρό τοξωτό γεφυράκι που γεφυρώνει τις δυο συνοικίες με την **Ψηλόραχη**, την καμπυλωτή κορυφή του πάνω λόφου.

Στην Ψηλόραχη, στην οποία οδηγεί ανεπαίσθητο και σχεδόν μη διακριτό μονοπάτι, με μια τραβέρσα νότιας κατεύθυνσης, υπήρχαν κάποτε – σήμερα διατηρούνται ελάχιστα – μερικά από τα ίχνη ακρόπολης άγνωστης εποχής.

Επιστρέφοντας στο μικρό ανεπαίσθητο πέρασμα, από το οποίο ανηφόρισα ως την Ψηλόραχη, μια παράκαμψη μισής ώρας, θα ψάξω να βρω, βαθιά μέσα στη μικρή ανίδωτη ρεματιά, το ίχνος του σκεπασμένου από άγριους θάμνους γεφυριού. Το βρίσκω με κάποια δυσκολία

καθώς δεν είναι ορατό, αφού κρύβεται κάτω από αρμαθιές χόρτων και πυκνή βλάστηση. Ούτε μονοπάτι πια δεν οδηγεί σε αυτό.

Από το ρέμα αυτό περνώ στο επάνω μέρος του **Αϊ-Γιάννη** παίρνοντας ένα χορταριασμένο μονοπατάκι που θα με βγάλει στην εντυπωσιακή αυτή τρίκλιτη βασιλική με το ογκώδες και παράξενο περίγραμμα και σχήμα.

Ο Αϊ-Γιάννης κτίστηκε το **1892-93** και κτήτορας φέρεται κάποιος **Γεώργιος Κολοκοτρώνης**, το όνομα του οποίου είναι χαραγμένο σε μια άσπρη πλάκα. Ο Αϊ-Γιάννης είναι μοντέρνας τεχνοτροπίας. Ενδιαφέρον αποτελούσε το περίτεχνο ξυλόγλυπτο Δεσποτικό με σχήματα και παραστάσεις, από λαοκοόντεια συμπλέγματα φιδιών.

Το επιβλητικό καμπαναριό είναι εξάπλευρο με άνισες τις πλευρές του διαθέτοντας μάλιστα και έξι τοξοειδή παραθυράκια.

Η θέση της εκκλησίας είναι περίοπτη.

Στον περίβολο λέγεται πως υπήρχαν κελιά για περαστικούς. Σήμερα παραμένει ένα εντυπωσιακό ερείπιο που γίνεται ακόμη πιο μυστηριώδες και παραπέμπει σε μεσαιωνικό σκιάχτρο, όταν εισέλθει κανένας στο εσωτερικό του και περιπλανηθεί στους άστεγους χώρους των ερειπωμένων τειχιών του.

Όμως πρέπει να φύγω και από δω για να συνεχίσω την ανεύρεση και των άλλων θέσεων και μνημείων που απαρτίζουν την ευρύτερη περιοχή του Παλιού Πλάτανου. Από μια χορταριασμένη στράτα τραβερσάρω από ανατολικά τα ερείπια του χωριού κατηφορίζοντας ως τον δρόμο που σηματοδοτεί την είσοδο του χωριού. Εκεί στον κορμό ενός πλάτανου υπάρχει μια ταπεινή μαρμαρίνη θήκη που ιστορεί το διαχρονικό δράμα του χωριού.

“Τον 16^ο αιώνα κάτοικοι του Αλμυρού και της αρχαίας Άλου ήρθαν κι εγκαταστάθηκαν εδώ στον Πλάτανο κι έτσι μεγάλωσε το χωριό. Με την καταστολή της Επανάστασης του 1821 κήκε ολόκληρο το χωριό από τους

Τούρκους. Το 1833 κήκε και πάλι από τον Λήσταρχο Βαλαισό. Στη Θεσσαλική εξέγερση του 1864 κήκε για τρίτη φορά ολόκληρο το χωριό από τους Τούρκους. Στην επανάσταση του 1878 καταστράφηκε ολόκληρος ο Πλάτανος. Τον Αύγουστο του 1881 απελευθερώθηκε το χωριό. Το 1897 με τον Ελληνοτουρκικό πόλεμο κήκαν αρκετά σπίτια του χωριού απ’ τον τουρκικό στρατό. Στις 15-8-1943 κήκε ολόκληρος ο Πλάτανος από τους Ιταλούς. Το 1960 άρχισε η εγκατάλειψη του χωριού από τους κατοίκους για το Νέο Πλάτανο”.

Από την είσοδο του παλιού χωριού, παίρνω την άσφαλο για τους **Κοκκωτούς**. Σε τριακόσια μέτρα και λίγο πριν από το σημείο όπου κυματίζει μια γαλανόλευκη, αριστερά μου, κατηφορίζει ένα χωμάτινο δρομάκι που έχει κατεύθυνση καθαρά ανατολική.

Κατηφορίζω σε αυτό το ήπιο πρανές της πλαγιάς για περίπου άλλα πεντακόσια μέτρα έχοντας μπροστά μου, σε μέτριο βάθος, τη μεγάλη ρεματιά του Πλατανορέματος.

Το μικρό θοητώ γεφυράκι στη ρεματιά που συνδέει τις δυο συνοικίες.

Ο Αϊ-Γιάννης ο Πρόδρομος από τη νότια όψη.

Το ποτάμι έχει νερό από τον Γενάρη κάθε χρόνου μέχρι το Μάη περίπου, οπότε και είναι άβατο. Τα νερά του αναβλύζουν από τις πηγές της Όθρης και συγκεκριμένα από το *Τσαϊράκι*, την *Κούλια* και το *Γκιόζι*. Τον υπόλοιπο χρόνο μπορεί άνετα να διασχισθεί, με προσεκτικούς βηματισμούς επάνω στις χοντρές κροκάλες.

Εδώ θα χρειαστεί να επιστρατεύσει κανείς τη γεωγραφική του διαίσθηση και εμπειρική δεινότητα, για να προβλέψει από πού θα στρίψει δεξιά σε ένα ανεπαίσθητο μονοπατάκι που ελίσσεται ανάμεσα στα χαμηλά πουρνάρια. Περνάω μέσα από αυτά τα πουρνάρια (σε σημείο που έχω

τοποθετήσει έναν κώνο από πέτρες), για να βρεθώ σε έναν βράχινο εξώστη, από τον οποίο πέφτω στο από κάτω επίπεδο με προσεκτικά πηδηματάκια. Γύρω μου ογκώδεις λιθόπλακες και φυτευτοί βραχόλιθοι αναχαιτίζουν σε κάποιο βαθμό την πορεία μου. Τίποτα δε φαίνεται πως θα με οδηγήσει στον πάτο της ρεματιάς.

Κι όμως! Φτάνω στο πλάι ενός χαρακτηριστικού κόκκινου ασβεστόλιθου απέναντι από τον οποίο ξεχωρίζει πια το υπέροχο δίτοξο γεφύρι του **Χατζη-Αλέξη**.

Το γεφύρι υφίσταται από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα, αφού δίπλα από αυτό προϋπήρχε ο νερόμυλος του ίδιου κατασκευαστή, ελά-

www.pezoporiam.gr
το portal για την πεζοπορία και την περιπλάνηση στη φύση

Το εντυπωσιακό εσωτερικό του Αϊ-Γιάννη.

χιστα απομεινάρια από τον οποίο διατηρούνται στη νότια όχθη. Το κατάστρωμα έχει μήκος **26** μέτρα και οι δυο καμάρες του έχουν διαφορετικό άνοιγμα, η μια από τις οποίες βρίσκεται σε αχρησία.

Περνώ πάνω από το διάζωμα και πηδώ από ύψος ενός μέτρου στην αριστερή όχθη, γιατί δεν υπάρχει άλλος τρόπος για να βρεθώ στην κοίτη του ρέματος.

Με λύπη μου παρατηρώ το αριστερό βάθρο να είναι ετοιμόρροπο, αφού έχει φαγωθεί η θεμελιακή του βάση, έτσι ώστε να έχει σημαντικά απομειωθεί η στατικότητα του μεσιανού βάθρου με κίνδυνο να καταπέσει η μεγάλη καμάρα.

Κάθε χρόνο λείπουν όλο και περισσότεροι λίθοι κι ο θάνατος της γέφυρας πλησιάζει αναπότρεπτος. Θα έχει τη μοίρα του γεφυριού της Πλάκας ή θα νοιαστεί κανένας, από αυτόν τον μίζερο τόπο, να διασώσει το έξοχο και μοναδικό αυτό μνημείο ;

Ύστερα μπαίνω στην κοίτη του ρέματος και βαδίζω με βορεινή κατεύθυνση προς την έξοδο του ποταμιού (για τον Παγασπικό). Το ποτάμι είναι στεγνό αυτή την εποχή (αρχές Δεκέμβρη).

Διανύω μεσ' από τις κροκάλες μιαν απόσταση γύρω στα τετρακόσια μέτρα, με έντονη φυλλόρροια, πλεχτές αιώρες και πολλές γουρνοσταλιές (θυλάκια αγριόχοιρων) στις πλαϊνές όχθες. Υπάρχουν βαγιές, πουρνάρια και καναπίτσες. Από λουλούδια έχει την τιμητική της η ανεμόνα.

Εκεί γύρω στα τετρακόσια μέτρα παρατηρώ στη δεξιά όχθη ένα ανηφορικό μονοπάτι με πολλές πέτρες στο διάζωμά του. Παραμερίζω τις φυλλωσιές κι ανηφορίζω λιγάκι απότομα. Σε εκατό περίπου μέτρα βγαίνω στο δρόμο που έρχεται από το δάσος του **Αϊ-Γιάννη του Θεολόγου**.

Ο δασικός αυτός δρόμος κατηφορίζει μέχρι να φτάσει σε έναν σπαρμένο κά-

μπο και να εισχωρήσει στον θύλακα ενός εξαιρετικού και πανέμορφου δάσους από πανύψηλα πουρνάρια, (γατζοπούρναρα τα λένε οι ντόπιοι) στο κέντρο του οποίου βρίσκεται ο μικρός κι αποκατεστημένος το **1980** ναός του Αϊ-Γιαννάκη, του Θεολόγου.

Εκεί ο **Πολιτιστικός Σύλλογος του Πλατάνου** δημιούργησε έναν υπέροχο δασικό πυρήνα από δέντρα, στέκια, παγκάκια και χώρους περιπάτου και ψυχαγωγίας, με κρήνες, στασίδια και δασικά μονοπάτια.

Στον Αϊ-Γιαννάκη και το πανέμορφο αυτό δάσος μπορεί να έρθει κανείς από το καινούργιο χωριό, τον Πλάτανο που βρίσκεται σε απόσταση τριών χιλιομέτρων από αυτό.

Μπορεί όμως ο επισκέπτης και πεζοπόρος ιχνηλάτης να διασχίσει ολόκληρο το προτεινόμενο πλάνο πορείας, περνώντας διαδοχικά από το παλιό κοιμητήριο, το παλιό εντυπωσιακό χωριό, το δίτοξο θολωτό γεφύρι, το ποτάμι και να φτάσει στη

Το εκκλησάκι του Αη Γιάννη του Θεολόγου.

δασική πλατεία του Αϊ-Γιαννάκη και να επιστρέψει από τα ίδια.

Χρόνος συνολικής πορείας με επιστροφή δύο ώρες.

Παραπομπές

(1) Δημήτρη Παπαγιαννίτη, Πλάτανος, Ένα ηρωικό και πολύπαθο χωριό.

(2) Οδυσσέας Ελύτης. «Δυτικά της Λύπης».

(3) Ό.π. (1)

Το καμπαναριό του Αγ.Αντωνίου στην κορυφή του λόφου.

Διαβαίνοντας το κατάστρωμα του γεφυριού Χατζηαλέξη στο Πλατανόρεμα.

